

Supervision
som
dialogisk lrereproces

Helle Afro og Marianne Kristiansen

Interpersonel Kommunikation i Organisationer nr. 4
Aalborg Universitetsforlag

Supervision som dialogisk læreproces

Serie om Interpersonel Kommunikation i Organisationer nr. 4

Copyright © Forfatterne 1998
Udgivet af Aalborg Universitetsforlag og
Institut for Kommunikation
1. udgave, 7. oplag

Omslag Annett Birch
Sats & layout Erik Nød Sørensen
Layout på modeller Thomas Pilgaard Nielsen

Tryk Toptryk Grafisk Aps, 2010
ISBN 978-87-7307-617-0
ISSN 1397-1239
Distribution Aalborg Universitetsforlag
Niels Jernes Vej 6B
9220 Aalborg Ø
T: 9940 7140
F: 9635 0076
forlag.aau.dk

I serien er udkommet:

- Nr. 1 Helle Alrø (red.)
Organisationsudvikling gennem dialog, 1996.
- Nr. 2 Marianne Kristiansen og Jørgen Bloch-Poulsen
I mødet er sandheden – en videnskabsteoretisk
debatbog om engageret objektivitet, 1997.
- Nr. 3 Helle Alrø og Lone Dirckinck-Holmfeld (red.)
Videoobservation, 1997
- Nr. 4 Helle Alrø og Marianne Kristiansen
Supervision som dialogisk læreproces, 1998
- Nr. 5 Poul Nørgård Dahl
Kommunikation – jokeren i organisationsudvikling, 1999.
- Nr. 6 Marianne Kristiansen og Jørgen Bloch-Poulsen
Kærlig rummelighed i dialoger – om interpersonel
organisationskommunikation, 2000.
- Nr. 7 Søren Frimann
Kommunikation – tekst i kontekst, 2004.
- Nr. 8 Helle Alrø og Marianne Kristiansen (red.)
Dialog og magt i organisationer, 2004.
- Nr. 9 Jørgen Bloch-Poulsen
Dialog – en udfordring. Mellem involvering og demokratur
i organisationsudvikling, 2006.
- Nr. 10 Helle Alrø og Søren Frimann (red.)
Kommunikation og organisationsforandring, 2008.

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING	5
I. DIALOGISK SUPERVISION	9
I. 1. Dialogiske fødselshjælperamtaler	9
I. 2. Fødselshjælp, rådgivning, undervisning og terapi	15
I. 3. Dialogisk læring	18
I. 4. Supervisor - rolle og person	30
I. 5. Supervisors dialogiske kompetencer	33
I. 6. Supervisors fortolkende perspektiv	37
II. SUPERVISIONSTRÆNING: KONTEKST OG KOMPLEKSITET	41
II. 1. Hvad er supervisionstræning	41
II. 2. Et rum med mange rum	46
II. 3. Ude og inde, oppe og nede	50
III. SUPERVISIONSTRÆNING: UNDERSØGENDESAMTALER	59
III. 1. Kontraktafklaring	59
III. 2. Undersøgende perspektiv	68
III. 3. Feedback	79
III. 4. Fortolkende perspektiv	97
IV. SUPERVISIONSTRÆNING: KOMPLEKSE FØLELSER	115
IV. 1. Træning og præstation	117
IV. 2. Offentlig og privat	123
IV. 3. Skjulte metakommentarer	130
V. AFSLUTTENDE PERSPEKTIVERING	145
VI. EPILOG	153
LITTERATUR	161
APPENDIKS: BEGREBER I INTERPERSONEL KOMMUNIKATION	165

INDLEDNING

Supervision som dialogisk læreproces fokuserer på kommunikation i supervision. Vi forstår supervision som en samtale, hvor den ene part, superviseren, får hjælp af den anden part, supervisor, til at reflektere over problemstillinger og forholdemåder, der er knyttet til superviserens arbejdsmæssige situation.

Fremstillinger af kommunikationen i supervisionssamtaler fokuserer ofte bredt på aktiv lytning, spørgsmålstyper og forskelle mellem diskussion og dialog i samtalen.¹ Undertiden beskrives samtalen ved hjælp af metaforene kunst eller musik som en understregning af, at vellykket kommunikation i supervisionssamtaler faktisk kan sammenlignes med kunst.² Det har skærpet vores interesse for at undersøge, hvori kunsten faktisk består.

Supervision som dialogisk læreproces forsøger at indfange, hvad der konkret er på færde i den sædvanligvis komplekse kommunikation mellem supervisor og superviser. De samtaler, der danner grundlag for vores undersøgelse, finder sted i en træningskontekst, hvor deltagende træner i at fungere professionelt som supervisor. Bogen er derfor ikke en introduktion til supervision, til forskellige teoretiske superviseringsretninger eller til pædagogisk organisering af superviserings træning. Det er en lærebog, som forsøger at begribe kommunikationen mellem supervisor, superviser og træningsgruppe ud fra et interpersonelt kommunikationsteoretisk perspektiv. Bogen viser gennem analytiske eksempler fra et træningsforløb med ældre kommunikationsstuderende, hvordan superviserer og uerfne supervisorer kommunikerer, hvad der sker i deres indbyrdes kommunikation, og hvordan superviserings- og træningskonteksten påvirker den og selv påvirkes af den. Den beskriver også, hvordan supervisor, superviser og træningsgruppe oplever interaktionen, og hvordan træningsgruppen giver feedback. Undervejs udvikler vi begreber og modeller, som søger at indfange, hvordan kommunikationen forløber i komplekse supervisionssamtaler.

¹ Damgaard og Byriel (1990), Lund (1994).

² Se f.eks. Lund (1994).

Titlen *Supervision som dialogisk lereproces* anslar to overordnede synsvinkler. Vi fokuserer for det første på dialogisk supervision forstået som en fødselshjælper samtale. Det er en undersøgende samtale, hvor sandheden er ukendt på forhånd af både supervisor og supervisant, og hvor samtalen består i en undersøgelse af supervisants perspektiv med henblik på at producere et nyt perspektiv eller en ny handlemulighed. Dialogisk supervision adskiller sig således fra f.eks. ekspertsupervision og rådgivning, hvor supervisor i højere grad har svarene på forhånd.

Vi fokuserer for det andet på supervision som en dialogisk læreproces. Det er en særlig form for læring, som vi kalder "learning by talking". Den adskiller sig fra "learning by doing" ved at betone refleksion og sprog som måder at handle på. "Learning by talking" understreger, at ny erkendelse og/eller nye handlemuligheder bevidstgøres og synliggøres gennem den særlige samtale - nemlig dialogen - mellem supervisor og supervisant. Disse to synspunkter uddyber vi i kapitel I.

, Bogen anregger et bredt syn på supervisionssamtaler, som vi præsenterer i kapitel II. Den ser på samspillet mellem person, rolle, relation og kontekst. Bogens analyser peger især på to forhold, som spiller en central rolle for vores forståelse af kommunikationen i supervisionssamtaler.

Det ene er, at supervisors forholdemåde påvirker udfaldet af den fælles undersøgelse af supervisants perspektiv på en langt mere omfattende måde, end vi på forhånd var klar over. Det handler overordnet om en forskel mellem, at supervisor enten oversætter supervisants fremmede perspektiv til sit eget bekendte. Det kalder vi for supervisors fortolkende perspektiv. Eller at supervisor forholder sig uselvvisk selvbevidst, dvs. professionelt nærværende til supervisanten. Disse synspunkter uddyber vi i kapitel III.

Det andet er, at dialogisk supervision kan fremkalde stærke følelser hos både supervisor og supervisant, fordi undersøgelsens udfald ikke er givet på forhånd, men netop handler om at bevæge sig ind i nyt og risikofyldt land. Det ser ud til, at trænings- og supervisionskonteksten spiller en særlig rolle i denne proces. Disse synspunkter uddyber vi i kapitel IV.

Bogens emne "Supervision som dialogisk læreproces" var også dens genstand. Alle bogens samtaler og udtalelser stammer fra et

kursus i supervisionstræning med 9 kvindelige³ studerende på Kommunikationsuddannelsen på Aalborg Universitet. De havde erfaringer med at undervise uden for universitetet, men begrænsede erfaringer med supervision. Træningsforløbet var således en læringsproces for dem.

I bogen bevæger vi os frem og tilbage mellem analyser af sekvenser fra supervisionssamtaler, teoretisk forståelse og udtalelser fra studerende. Det betyder, at nogle sekvenser optræder flere steder, fordi vi ser dem ud fra flere synsvinkler. Det betyder også, at de enkelte kapitler både kan læses som selvstændige, afsluttede helheder og som dele af den større mosaik, som bogen udgør. Her er kapitlerne led i en undersøgende proces, som bevæger sig frem mod en stadig mere dybtgående forståelse af komplekse supervisionssamtaler. Analyseme i kapitel IV går således tættere på supervisor og superviser og på trænings- og supervisionskontekstens funktion end de tidligere.

I kapitel I præciserer vi bogens centrale begreber - dialog, dialogisk læring og dialogisk supervision. Her præsenterer vi vores overordnede synspunkter og modeller for dialogisk læring. I kapitel II placerer vi disse begreber i forhold til bogens kontekst - supervisionstræning - og diskuterer kontekstbegrebet i forhold til en model for komplekse supervisionssamtaler. Kapitel III og IV præsenterer bogens analytiske synspunkter på supervisionssamtaler, mens kapitel V tegner bogens perspektiver. To af deltagerne i supervisionsstræningen, Lise Billund og Gitte Tollerup Laursen, skriver en epilog i kapitel VI, hvor de reflekterer over deres læringsproces. Bagefter i bogen er der et appendiks med definitioner af centrale begreber.

Bogen henvender sig til studerende og undervisere på universiteter og på andre uddannelsesinstitutioner, som arbejder med supervision, vejledning, kommunikation og læring. Den kan også læses af medarbejdere på virksomheder, som f.eks. uddannelses- og personalekonsulenter, som arbejder med disse områder. Endelig mener vi, at behandlere inden for den offentlige sektor, som arbejder med vejledning eller supervision, vil kunne have glæde af bogen.

³ Dette er begrundelsen for, at vi vælger at bruge det personlige pronomen "hun" gennem hele bogen, også når vi mener "han eller hun".

Det har vreret en dialogisk lrereproces for os at udvikle og afholde kurset og at skrive bogen. Bogen er vokset frem gennem vores unders0gende samtaler. Nar dialogen mellem os gik i sta, producerede vi ikke nye erkendelser. Det skete f.eks., nar diskussion erstattede unders0gelse af nyt og fremmed land.

Nogle supervisionssamtaler har vi ogsa haft svrert ved at forsta. Vores problem hang isrer sammen med, at vi enten fokuserede pa supervisors eller pa supervisantens perspektiv. Vi matte se videooptagelsen gentagne gange, og forst, da vi foretog et perspektivskifte fra ikke blot at inddrage disse to perspektiver, men ogsa den indbyrdes relation mellem supervisor og supervisant faldt brikkerne pa plads.

Vi har haft stor glrede af dialogen med vores engagerede studerende, som har lrert os mindst lige sa meget, som vi forhabetlig har sat i gang idem. Uden deres levende mod- og medspil var denne bog ikke blevet til. Tak til Lise Billund, Hanne Engell Christiansen, Pernille Holmstr0m, Tina Johansen, Charlotte Kjrer, Gitte Tollerup Laursen, Marie Louise Rams, Mette Wilgaard og Anne Zimmer.

Flere har lrest vores manuskript og kommet med forslag, ideer og inspiration. Tak til Kristine Bloch, I0rgen Bloch-Poulsen, Poul N0rgard Dahl, S0ren Frimann, Kirsten Bender Lund, Lennart Ollars og Ole Skovmose. For teknisk assistance og for opsretning af bogen tak til Erik N0d S0rensen og tak til Cecilie Falkenberg for grundig korrekturlresning.

Aalborg den 8. oktober 1998

Marianne Kristiansen og Helle Alr0